НЕФТЬ ВА ГАЗНИ ҚАЗИБ ЧИҚАРИШ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

Азизова Дилиром Ғайратовна

Қарши давлат техника университети доценти

Аннотация. Ушбу мақолада нефть ва газ қазиб олишда замонавий технологияларнинг қўлланилишини ўзига хос хусусиятлари ва уларнинг келажаги масаласи кўриб чиқилади. Замонавий иқтисодиётнинг ривожланишига турли омиллар таъсирининг кесма ва қиёсий таҳлили амалга оширилади. Ишланмаларни амалга ошириш бўйича тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: Таҳлил, усул, баҳолаш, технология, иқтисод.

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос особенностей роста современных технологий в добычи нефти и газа, и их будущее. Проведен перекрестный и сравнительный анализ влияния различных факторов на развитие современной экономики. Даны рекомендации по внедрению разработок.

Ключевые слова: Анализ, метод, оценка, технологии, экономика.

Annotation. This article examines the issue of the peculiarities of the growth of modern technologies in oil and gas production, and their future. A cross-sectional and comparative analysis of the influence of various factors on the development of the modern economy is carried out. Recommendations for the implementation of developments are given.

Key words: Analysis, method, evaluation, technology, economics

Kirish

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг нефт-газ саноатидаги ишлар ҳолатини муҳокама қилиш ва соҳани янада ривожлантириш масалалари бўйича йиғилиш ўтказди. Нефт-газ саноати мамлакатимиз иқтисодиётида муҳим ўрин эгаллайди. Ушбу соҳа нафақат энергия манбаи, балки кўплаб тармоқлар учун зарур бўлган полимерлар, органик кимёвий моддалар ҳамда азотли минерал ўғитларни ишлаб чиқаришда асосий хомашё базаси ҳисобланади. Шундан кўриниб турибдики, нефть ва газ қазиб олиш кўплаб мамлакатлар иқтисодиётининг асосий тармоқларидан бири хисобланади. Бу давлат бюджети даромадларининг салмоқли қисмини таъминлайди, иш ўринлари яратилади. Нефть ва газ саноати бир неча босқичларни ўз ичига олади: конларни қидириш, қазиб олиш, ташиш, қайта ишлаш ва маҳсулотларни сотиш. Ушбу босқичларнинг ҳар бири катта сармоя ва билим талаб қилади. Конларни қидириш геологик қидирув разветка ишларини ўз ичига олади, бу нефть ва газ захираларини, шунингдек уларни қазиб олиш шартларини аниқлаш имконини яратади. Бунинг учун сейсмик қидирув разветка, гравиметрия, магнитометрия ва

ISSN 3030-3907

бошқалар каби турли усуллар қўлланилади. Нефть ва газ қазиб олиш қудуқлар ёрдамида амалга оширилади, улар вертикал, мойил ёки горизонталь бўлиши мумкин. Қудуқлар хом ашёни қазиб олиш учун насослар, компрессорлар ва бошқа қурилмалар билан жиҳозланган. Нефть ва газ турли узунлик ва диаметрларга эга бўлиши мумкин бўлган қувурлар орқали ташилади. Қувурлар ер усти, ер ости ёки сув остида бўлиши мумкин.

Нефть ва газни қайта ишлашда хом ашёни аралашмаларидан тозалаш ва уларни фракцияларга ажратишни ўз ичига олади. Олинган маҳсулотлар турли саноат тармоқларида, масалан, кимё, нефть-кимё, ёқилғи ва бошқаларда қўлланилади.

Нефть ва газ қазиб олиш — бу ернинг ички қисмидан, яъни уюмлардан нефть ва газ қазиб олиш жараёни. Нефть ва газ қазиб олишнинг асосий усуллари қуйидагилардир:

• Қудуқларни бурғулаш: Бу усул нефть ва газ қазиб олишнинг энг кенг тарқалган усулларидан бири ҳисобланади. Нефть конига қудуқ қазилиб, нефть ва газни ер юзасига чиқади.

1-расм. Қудуқларни бурғулаш

•Нефть ва газ қазиб олиш: Бу усул нефть ва газ қудуқларни бурғилаш учун мос бўлмаган қатламда бўлганда қўлланилади. Бундай ҳолда, нефть ва газни юзага чиқариш учун сув ёки газ каби суюқлик ишлатилади.

2-расм. Нефть ва газ қазиб олиш

•Горизонталь бурғулаш: Бу усул ер юзасига яқин жойлашган қатламлардан нефть ва газни олиш учун ишлатилади. Қудуқ горизонталь

ISSN 3030-3907

равишда бурчак остида бурғуланади, бу эса кўпроқ нефть ва газни қазиб олиш имконини беради.

3-расм. Горизонталь бурғулаш

Нефть ва газ қазиб олиш жараёни қуйидаги босқичларни ўз ичига олади:

1. Қидирув ва разведка: Бу босқич нефть ва газ конларини қидириш ва қидиришни ўз ичига олади. Бу сейсмик қидирув, разведка қудуқларини бурғилаш ва маълумотларни таҳлил қилиш каби турли усулларни ўз ичига олади.

2. Конларни ишлатиш: Бу босқич нефть ва газ конларни ривожлантириш режасини ишлаб чиқишни ўз ичига олади. Бу режа кондан қазиб олиниши мумкин бўлган нефть ва газни қазиб олиш усули ва миқдори ва сифатини аниқлашни ўз ичига олади.

3. Нефть ва газни қазиб чиқариш: Бу босқич нефть ва газ қазиб олишни ўз ичига олади. Ушбу босқичда қудуқни бурғулаш, ер остидан сиқиб чиқариш ва горизонталь бурғулаш каби турли усулларни ўз ичига олади.

4. Нефть ва газни ташиш: Бу босқич нефть ва газларни қайта ишланадиган ёки фойдаланиладиган жойга этказиб беришни ўз ичига олади.

Нефть ва газни қазиб олишда атроф-муҳитга сезиларли даражада таъсир кўрсатади. Нефть ва газ қазиб олиш билан боғлиқ асосий экологик муаммоларга қуйидагилар киради:

• Ҳавонинг ифлосланиши: Нефть ва газ қазиб олиш натижасида атмосферага азот оксиди, олтингугурт оксиди ва метан каби турли хил ифлослантирувчи моддалар чиқарилади.

• Сувнинг ифлосланиши: Нефть ва газни қазиб олишда сувнинг ифлосланишига олиб келиши мумкин, бу ичимлик сувини ифлослантириши ва сув ости дунёсига катта таъсир қилиши мумкин.

• Иқлим ўзгариши: Нефть ва газ қазиб олиш жараёнида ажралиб чиқадиган метан карбонат ангидридга нисбатандан иссиқхона газининг таъсири кучлироқдир.

ISSN 3030-3907

Нефть ва газ қазиб олиш технологияларининг ишланмалари ушбу саноатнинг атроф-муҳитга салбий таъсирини камайтиришга қаратилган. Нефть ва газ ишлаб чиқаришда қўлланиладиган асосий экологик технологияларга қуйидагилар киради:

• Углеводородларни ушлаб қолиш ва сақлаш: Бу усул атмосферага метан чиқиндиларини таъсирини камайтириш учун ишлатилади.

• Чиқиндиларни қайта ишлаш: Бу усул нефть ва газ ишлаб чиқариш жараёнида ҳосил бўлган чиқиндиларни қайта ишлаш учун ишлатилади.

• Қайта тикланадиган энергия: Бу усул қазиб олинадиган ёқилғига қарамликни камайтириш учун ишлатилади. Нефть ва газ жаҳон иқтисодиёти учун муҳим энергия манбалари ҳисобланади. Улар электр энергияси, транспорт учун ёқилғи, турли саноат тармоқлари учун хом ашё ишлаб чиқариш учун хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Бушуев, В. В. Мировой нефтегазовый рынок: инновационные тенденции / В.В. Бушуев. — М.: Энергия, 2016. — 138 с

2. Кочнев А.А. Концепция «интеллектуального» месторождения // Master`s journal № 2. 2015. С. 165-171.

3. Минашкин В.Г., Прохоров П.Э. Статистический анализ использования цифровых технологий в организациях: региональный аспект // Статистика и Экономика. 2018. № 15 (5). С. 51–62. DOI: 10.21686/2500-3925-2018-5-51-62.

ISSN 3030-3907